

PARTEA I

CAPITOLUL I

Școala Normală din Ploiești: 1934-1938

Depunerea „Legământului de Frate de Cruce”

„De la icoană am pornit...” (Ion I. Moța)

Duminică, 12 decembrie 1937, în Calendarul creștin ortodox: Sfântul Spiridon al Trimitundeii, mare făcător de minuni.

Ger uscat! Nările se lipeau și usturau, ochii lăcrimau. Dumitru Lungu, șeful nostru, și ajutorul lui, Vasile Bourceanu, ne sculară pe toți cei treisprezece cu aproape o oră mai înainte de deșteptarea pentru tot internatul. În liniște, ne-am făcut toaleta și am plecat la Biserica Sfântul Gheorghe înaintea întregului internat, pentru ca părintele profesor Ion Brezeanu să aibă timp să ne spovedească.

Postisem post negru, de vineri dimineața până Duminică. Distanța, de altfel mică, de la Școala Normală (actualul Muzeu de istorie) până la Biserica Sfântul Gheorghe Vechi (vizavi de fosta Prefectură, actualmente, Muzeul de Artă), în capătul bulevardului Regina Maria (astăzi, al Republicii), mi s-a părut foarte lungă.

Slujba nu începuse. Am sărutat Icoana Sfântului Spiridon de pe tetrapod și Icoanele Împărătești ale Domnului Iisus și Maicii Domnului, apoi ne-am așezat în ordine în fața scaunului de spovedanie. Din altar, părintele a dat binecuvântarea pentru Utrenie (slujba dimineții). Dascălul (cantorul) a început recitarea psalmilor, iar părintele a ieșit și ne-a făcut semn să îngenunchem. Punându-și epitrahilul peste cei din față, ceilalți atingând cu mâna pe cel din față lor (pentru actul comuniunii în rugăciune), ne-a citit molitva (rugăciuni înaintea Sfintei Taine a Spovedaniei care amintesc de iertarea păcatelor celor dinaintea lui Hristos și ale celor de după venirea Lui, pentru pocăința lor sinceră).

Apoi am îngenuncheat pe rând sub epitrahil. Împlinisem cu o săptămână înainte, în 4 decembrie, 15 ani.

Părintele Brezeanu era însuflețit de râvnă deosebită pentru turma pe care o păstora și pentru „mielușei” din internatul școlii noastre, unde era și profesor de religie și duhovnic. Asupra celor mici (din clasele 1-4, astăzi 5-8) se apleca cu dragoste și răbdare deosebită, răsplătită de noi prin ascultarea și învățarea lecțiilor în chip desăvârșit. Cu cei mari (din clasele 5-8, astăzi 9-12) ataca subiecte și teme uneori dificile; dar mai ales ca viitori învățători îi pregătea pentru lupta cu sectanții, formarea corurilor sătești și alcătuirea prelegerilor religioase. În *Anuarele Școlii Normale Ploiești* se pot citi lucrările *Despre sofsanic*, susținută de elevul Vasile Cucu, și *Despre frumusețea morții*, susținută de elevul Ion Sasu. Vasile Bourceanu ținuse într-una din Duminici o exegeză a Parabolei Semănătorului așa de înălțătoare și de frumoasă, încât provocase aplauze în Sfânta Biserică. Părintele fusese avizat de scopul nostru și, cu luare aminte, ne pregătea pentru ceea ce aveam să facem. Nu era legionar declarat, dar te copleșea inima sa de român și creștin.

Din cauza frigului și emoției am tremurat tot timpul sub epitrahil. Când sfinția sa a încheiat Sfânta Taină: „Iar eu, nevrednicul preot, cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele tale, fiule Virgil, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”, și mi-a spus: „Te poți împărtăși”, am simțit nevoia să mai rămân la picioarele dânsului, părându-mi-se că numai acolo mi se cuvine să stau. Fiindcă întârziam, a zis: „Hai, du-te! Să vină următorul”. Eram legat sufletește de o comunitate de ideal cu alți frați, care trebuiau să între pe aceeași „Poartă a curățeniei” în Oastea Arhanghelului Mihail, pentru a lua cu asalt Împărăția Cerurilor, în slujba neamului.

Deși eram obișnuiți să ne împărtășim la fiecare început de an școlar și la marile praznice, de data aceasta Sfânta Împărtășanie, având un rost special, mi se părea că o primesc totuși cu nevrednicie și o teamă străină până atunci sufletului meu mă făcea să înaintez încet spre Sfântul Potir. Când corul școlii cânta: „Cinei Tale, celei de Taină, astăzi, Fiul lui Dumnezeu, părtaș mă primește...”, și părintele pronunța: „Se împărtășește robul lui Dumnezeu, Virgil”, am simțit că prin intenția de a mă lega în prezența Lui reală să-I fiu slujitor credincios în viața neamului, mi-am pecetluit soarta pentru toată viața. Până la ieșirea din Biserică am fost copleșit de această stare.

Abia după ce restul elevilor din internat s-a îndreptat spre școală, am înțeles comanda șefului nostru care ne indica direcția: Crângul lui Bot. Nu în formație, ci dispersați, cel mult câte doi. Am ieșit din oraș pe șoseaua Târgoviștei. Conform planului stabilit trebuia să ne întâlnim cu alte Frății de Cruce într-o poieniță din Crâng. Ca să nu atragem atenția cuiva, purtam, peste cămașa verde îmbrăcată întâia oară, cămașa albă de străjer și mantaua de elev.

Pe la două după amiază eram adunați 100-120 elevi în vârstă de 14-18 ani de la toate școlile secundare (licee) din oraș. Ședeam grupuri-grupuri lângă tufișurile de gherghine și măceș. Când a sosit Șeful de Grup, Gică Tase, însoțit de două ajutoare, ne-am aliniat pe unități și i s-a dat raportul.

În timp ce stabilea cu șefii de unități modalitățile optime de procedură, din față, dinspre câmpul care se deschidea spre poligonul de tragere, alerga spre noi un soldat. Ne-am îmbrăcat mantalele de elevi și ne-am prefăcut că intonăm un cântec străjeresc. Cel care se apropia a fost recunoscut de noi, normalişti. Gheorghiu absolvise școala cu un an mai înainte și nu depusese legământul. Se pregătise pentru momentul acesta, dar programul de cazarmă îl făcuse să întârzie. Ceruse să facă de gardă la poligonul de tragere pentru a sesiza momentul adunării noastre. Deși absolvent, i se acordase o dispensă, la dorința lui fierbinte. Bucuria noastră a alungat teama celorlalți de a fi deconspirați autorităților statului. Steagul patriei, înfipt în mijlocul careului, fălăia în adierea aspră a lui decembrie. Gică Tase avea un timbru frumos, puțin tremurat din cauza frigului și, poate, a emoției. Era un tânăr student delicat, subțirel, cu ochi blânzi și înfățișare plăcută. Prin cândoarea sa, completată cu seriozitate desăvârșită, cu mișcări liniștite, dar sigure, te făcea să te simți ca în fața unui Arhanghel.

Cu glas sobru, dar liniștit, ni s-a adresat: „Atențiune! Gardă, ascultă comanda la mine!” O tresărire generală a legat toate sufletele de unda glasului său. Ca într-o beatitudine repetam și răspundeam la fiecare cuvânt din Credo-ul legământului. Nu-mi mai era frig, nu mai tremuram. Parcă pluteam când am rostit pasajul final: „Cred în Biruința legionară, cum cred în Dumnezeu și în steaua neamului meu. Jur că nu voi trăda niciodată Legiunea, Căpitanul, nici pe frații mei de cruce!”; broboane de sudoare îmi inundaseră tâmplele și ochii mi se umpluseră de lacrimi. Apoi am înche-

„Așa să-mi ajute Dumnezeu!” Gică Tase mi-a strâns mâna cu putere, iar ceilalți frați m-au primit bătându-mă pe umeri: „Ești fratele nostru de cruce”.

Simțeam că trecusem dintr-o lume în alta. Mă aflu pe un alt tărâm al râului vieții și posibilitatea de întoarcere nu mai exista. Când și ultimul prieten de mănunchi devenise frate, Gică Tase a dat tonul și am cântat *Sfântă tinerețe legionară*. Apoi a vorbit puțin, punctând importanța legământului făcut, insistând asupra actului de creștere continuă pe drumul spiritual pe care ne-am angajat: al dragostei dintre noi, de neam și de Dumnezeu.

O scurtă agapă frățească, cu ceva merinde (pește, pâine și fructe), a încheiat acest moment. Era prima și cea mai mare sărbătoare din viață la care luam parte prin propria deliberare și hotărâre. Simțeam un fel de independență spirituală față de tot ce fusese până atunci ascultare părintească.

Acum, la 70 de ani, mă mir că în curăția adolescenței nu simțeam că aș fi greșit împotriva părinților, ci mi se părea că sunt confirmat și creditat moral de toți că ceea ce fac, fac bine și nu greșesc. Nu știam că tinerețea noastră, ca și a înaintașilor noștri, era destinată unei jertfe nebănuită de nimeni, dar la care Dumnezeu, în rânduiala Lui sfântă, ne chema să ne pregătim din timp, peste ani.

Prima suferință și prima... biruință

În internat am revenit spre seară. Lipsa de la masa de amiază fusese sesizată de colegi și de elevul de serviciu pe internat. În ordinea claselor, tocmai se intra la masa de seară. Sosind în curtea internatului, ne-am înscris din mers în coloana clasei noastre. Privirile multora erau asupra noastră.

Elevul de serviciu, cu autoritate ca și pedagogul, avea dreptul să pedepsească unele abateri ale celor din cursul inferior. Putea pedepsi cu statul în picioare la masă, cel pedepsit servind masa numai după ce toți ceilalți isprăveau. Vederile politice ale elevului de serviciu, Mândăianu, coleg cu Lungu și Bourceanu, erau de stânga. Era un tip voinic, bine legat, cam mutulică și avea un ușor strabism. La carte era mediocru. Ca să-și facă simțită autoritatea s-a apropiat de masa la care mă aflu și, privindu-mă pieziș, m-a întrebat cu voce gravă:

– De ce-ai lipsit la masa de amiază? Unde ai fost?

Am vrut să răspund că am luat masa la o rudă în oraș, dar mi-am dat seama că mint și am tăcut, privindu-l în ochi.

– Dobitocule!, a zis și mi-a palmuit obrazul așa de tare, că am văzut stele verzi.

N-am zis nimic. Am strâns din dinți și l-am privit fără să mă clatin. Era primul semn că vrăjmașul mă lovește pentru credință și pentru că nu trădam adevărul în fața lui. Simțeam că nu el este cel puternic, ci eu.

Depășirea atribuțiilor elevului de serviciu însemna o încălcare gravă din punct de vedere moral. Lovirea nu era permisă și clasa lui putea să îi ridice dreptul de a mai exercita această atribuție, făcându-i-se un proces, în acord cu pedagogii. Lungu și Bourceanu, care văzuseră scena din celălalt capăt al sufrageriei, au sesizat pedagogul de serviciu și i-au ridicat lui Mândăianu dreptul de a-și mai exercita funcția pe parcursul trimestrului respectiv.

Mândăianu s-a dus peste câteva zile la Poliție și a făcut cunoscut cazul nostru: lipsa suspectă din internat. Spre sfârșitul anului școlar, poate și datorită acestui denunț,

Dumitru Lungu și Dumitru Duțu au fost arestați și trimiși la Brașov. După o lună, cu puțin timp înaintea examenelor de fine de an, au fost eliberați. Și-au luat examenele, Duțu fiind chiar premiant.

*

Aproape toți profesorii tineri ai școlii erau legionari: Ilie Fierascu (română, latină), Ștefan Georgescu (franceză), secretarul școlii, Banu; cei mai în vârstă, simpatizanți. Internatul simpatiza ideile legionare prin chiar programa analitică a școlilor normale, axată pe educația creștină și națională. La sfârșitul anului școlar 1937/1938 Miniserul Învățământului, intrat și el sub incidența dictaturii carliste instituite în acel an, a luat hotărârea să desființeze mai multe școli normale din țară, considerate pepiniere legionare, între care și pe cea din Ploiești. Oficial s-a spus că erau prea multe și, deci, prea mulți absolvenți care n-au plasament. Am fost risipiți la Buzău, Galați și Iași.

Unitatea noastră, *Frăția de Cruce Horia*, a fost destrămată. Făceam o analogie cu zdrobirea trupului viteazului martir pe roată. Duhul lui, care nu a putut și nu poate fi zdrobit de nimeni, trăia în noi mai viu și mai puternic peste veacuri; așa nici duhul Frăției de Cruce n-a pierit. În prigoană se mențineau greu legăturile, mai ales cu șefii, dar noi, deși cu destule riscuri, reușeam să ne simțim umărul și sufletul alături.

CAPITOLUL II

Școala Normală din Buzău: 1938-1942

„Un frate de cruce nu este niciodată singur și totdeauna știe ce are de făcut. Cu el este Dumnezeu și dragostea de neam!” (Cuvânt de orientare din timpul prigoanei)

La Ploiești, pe parcursul anilor școlari 1936/37 și 1937/38, am depus efort de a face cunoștință cu învățătura legionară: ideal, legi, porunci și, în special, autocontrol moral-spiritual și control reciproc. Condiția de internat și colegialitatea din clasă ne dădeau posibilitatea să ne vedem unul pe altul în manifestările și preocupările noastre, ședințele săptămânale punctând activitatea noastră și îndreptând prin cenzura reciprocă orice greșală, în momentul prieteniei, după învățătura Sfântului Vasile: „Cine-mi arată greșeala, acela mi-e prieten”. La Buzău, unde nu mai eram toți în aceeași clasă, iar Lungu și Bourceanu absolviseră, ne-am simțit puțin debusolați.

Din clasa mea numai eu eram la Buzău. Din clasa a șaptea erau trei: Duțu Dumitru, Geangu Nicolae și Bălănoiu Valeriu. Geangu rămăsese șeful unității, era și el premiant, elev conștiincios și modest. Avea o înfățișare fizică frumoasă și era controlat în gesturi și maniere. Duțu era mai mărunț de statură, avea o inteligență mobilă și mare perspicacitate, o mulțime de preocupări culturale, extrașcolare, era mare rebușist, cercetător al tuturor revistelor și cărților care apăreau, mereu bine dispus și veșnic zâmbitor. Era de ajuns să-l vezi și te atrăgea. Bălănoiu, bun la carte, veșnic lângă ceilalți doi, era poet. La vârsta aceea, mai mult închipuit, dar... poet! Toată atenția lor s-a aplecat asupra-mi, să nu mă simt stingher în clasa mea, cea mai aglomerată, cu 46 de elevi.

În afara examenului de fine de an trebuia să dăm și examenul de capacitate (examen de treaptă) pentru clasa a noua, în cursul superior. Proba orală la „examenul de capacitate” (la toate materiile afară de „dexterități”) a demonstrat nivelul și orizontul cultural al elevilor ploieșteni, iar profesorii au remarcat coerența vorbirii și lipsa de trac.

Față de cei veniți de la Ploiești, profesorii buzoieni aveau o pornire dușmănoasă. În special profesorul de istorie, Vasile Maciu, se purta ca un zbir, deoarece la examenul de diplomă al absolvenților normaliști seria 1937/38, la Ploiești, majoritatea candidaților buzoieni căzuseră. Căderea buzoienilor constituia un afront adus capacității profesionale și pedagogice a lui Vasile Maciu și noi eram victimele ce plăteam. Vasile Maciu preda istoria ca o înșiruire de domnii și date, fără nici o viziune pentru înțelesul ei; iar unele evenimente (revolte, revoluții etc.) erau privite numai din punct de vedere socialist. Împreună cu evreul Roller a editat manualul de Istoria românilor, care în anii revoluției socialiste a chinuit mintea și a schimonosit sufletul tinerilor.

Dar profesorii buzoieni, în majoritate, au înțeles spiritul nostru și au apreciat orizontul cultural. Elevii buzoieni, din cauza învățământului prea la obiect, nu puteau depăși stadiile strict indicate de manualul școlar. Profesorii ploieșteni ne lămurau în ora de curs lecția respectivă, apoi bibliografia o cercetam (prin studiu personal) ca să ne însușim și să ne lărgim cunoștințele gustând bucuria efortului în urcușul

propriei noastre deveniri. La obiectele de studiu discursiv-narative (istorie, română, geografie, religie) un elev prezenta săptămânal o temă (cenzurată în prealabil de profesor), un fel de prelegere-conferință la care asistența (colegi și invitați din alte clase) făcea completări sau diferite observații. Profesorii, în frunte cu directorul Emil Palade, au îmbrățișat acest stil de lucru. Numai V. Maciu s-a simțit jignit; cu autoritate singulară și desăvârșită prezenta, explica și interpreta „Istoria”.

Deși la vârsta noastră se mai nasc invidii copilărești, mulți buzoieni ne-au devenit prieteni. În anul următor am făcut apropieri mai intense de prietenie, pentru a-i câștiga la idealul Mișcării.

Nu străluceam la învățătură, dar căldura și dragostea pentru toți m-au făcut iubit. Îndrăznesc, ca Apostolul, să mă ierțați, să mă laud. Dumnezeu mă înzestrase și cu daruri, talent la muzică vocală și vioară, desen și poezie, cu înclinații artistice în general recunoscute de cei din jur. Cunoscându-le de tânăr și căutând să le cultivi, nu pentru a străluci în fața lumii, ci pentru a te împlini, pentru a răspunde chemării din sufletul tău de a fi de folos aproapelui, mai târziu, când „sufletul se umple de minte”, cum zic Sfinții Părinți, aceste daruri vor fi coordonatele tale mântuitoare. Căci Dumnezeu te va judeca după ceea ce ți-a fost dat și ai fi putut să faci (pilda talanților).

Elevii de serviciu pe internat, prin încuviințarea tacită și chiar lenea pedagogilor de-a lungul anilor, puteau aplica pedepse dure, ca: lovirea cu palma sau ridicarea dreptului de a ieși Duminica în oraș. Pedepsirea cu statul în picioare la masă era curentă.

Școala Normală din Buzău era așezată la marginea orașului, la intrarea în Crângul Buzăului, vizavi de Școala Normală de fete. La Ploiești, ieșirea în oraș nu era oprită și nici dorința de a ieși nu era pentru noi acută; ieșeam oricând voiam și numai dacă aveam nevoie, singura obligație, nescrisă în vreun regulament, fiind să ai o ținută îngrijită și o comportare cuviincioasă pe stradă și să fii la orele de program în internat. La Buzău, starea de claustrare crease dorința de evadare; „fuga din internat” o făceau mai ales noaptea în special cei din ultimii ani. Paznicul de noapte, un ardelean conștiincios, aducea la cunoștința directorului sau subdirectorului asemenea infracțiuni. Dacă era recunoscut un singur evadat, în fața amenințării de eliminare a elevilor clasei respective din trei în trei sau a eliminării definitive a celui identificat, era descoperit tot grupul „evadaților”. Aceștia erau citați ca exemplu negativ pe internat și li se scădea nota la purtare. Dar umiliința era răzbunată prin comportarea dură a acestora față de cei mici, care le cădeau în mână când făceau mici abateri.

Mai des prinși erau Zburlănescu, Jirlăianu și Gădiuță, din clasa a opta. Începuseră să guste din plăcerea păcatului, a desfrăului; cel puțin o dată pe săptămână săvârșeau o escapadă nocturnă, desfătându-se în „tripourile” sau „bombele” de pe „circuit”, strada din Buzău care se încheia cu un sens giratoriu, unde erau plătate mai multe „taverne” și „case de toleranță”. Unul dintre ei se îmbolnăvisese de boli venerice. Când erau scoși în fața careului și muștrați pentru exemplul rău, mulți elevi din cursul inferior își manifestau bucuria pentru umilirea la care erau supuși. Dar ei își notau figura vreunuia din aceștia și, la cea mai mică abatere (n-a luat poziția de drepti când s-a comandat, a întârziat la făcutul patului în dormitor sau altă vină, de multe ori inchipuită), respectivul era pedepsit cu șederea în picioare la masă, cu lovire peste față, sub privirile tuturor.

Geangu, Duțu și Bălănoiu, în clasa lor, eu, în clasa mea, am început o campanie de lămurire a spiritelor colegilor, pentru a crea o mentalitate și o viziune nouă în modul de comportare pedagogică a elevilor de serviciu. Ceea ce făceau elevii aceia era incompatibil cu condiția de om, ei, ca viitori pedagogi se compromiteau, iar pe cei pedepsiți îi degradau moral și spiritual, iar cel care e supus umilirii personale fie se inhibă, paralizându-i-se voința și ajungând în viață un timorat permanent, fie doarește răzbunare; astfel răul, în loc să fie înlăturat, este întreținut și crescut.

În ultimul trimestru al anului școlar, după Sfintele Paști, clasa a opta preda ștafeta serviciilor, elevii trebuind să se pregătească pentru examenul de fine de an și examenul de diplomă. Clasa lui Geangu, Duțu și Bălănoiu prelua conducerea internatului. Și ei au făcut cunoscut în careu că noi metode pedagogice vor asigura disciplina în internat: elevii nu vor mai fi pedepsiți pentru vini imaginare, nici umiliți public; orice abatere se va rezolva între elevul de serviciu și presupusul vinovat. S-a creat dintr-o dată în sufletul copiilor eliberarea de teama de până atunci și o simpatie deosebită pentru noua autoritate pedagogică. Avusesem grijă ca și clasele din cursul inferior să participe în bătaia de schimbare a mentalității.

Discreditarea celor ce plecau de la conducere avea să se sconteze cu nemulțumiri, chiar cu încercări de răzbunare. Gădiuță a văzut un elev din clasa întâi sărind gardul în livada școlii (era pe la sfârșitul lui mai) și luând o șapcă de cireșe. L-a chemat și l-a palmuit în fața altor copii și l-a pus să stea în picioare la masă. Era de serviciu Geangu. Văzându-l pe elev în picioare, l-a întrebat cine l-a pedepsit și de ce. Elevul și-a recunoscut vina, spunând și cine l-a pedepsit. Geangu l-a rugat pe Gădiuță ca, în caz că sesizează abateri disciplinare, să le comunice celor autorizați, spre rezolvare. Gădiuță i-a răspuns obraznic și l-a injurat. Geangu a pus atunci problema public, rugându-i pe cei din clasa a opta să nu mai intervină în problemele de ordine ale internatului. Drept răspuns, colegii lui Gădiuță s-au ridicat, venind amenințător spre Geangu. Colegii lui Geangu au ieșit și ei gata de încăierare. Ca la un semnal, peste 300 de elevi, din tot internatul, au încercuit clasa lui Gădiuță. Nu știu de unde mi-a venit în suflet atâta curaj și putere, căci cu lacrimi în ochi și cu vocea sugrumată am strigat cât am putut:

— Atâta vreme cât un pedagog nu poate impune prin metode și mai ales prin exemplu o operă de educație, nu are ce căuta în lumea pedagogică. Pentru noi, acești viitori învățători sunt discreditați moral ca pedagogi!

S-a făcut liniște și toți și-au reluat locurile la mese. Bucuria se citea pe fața copiilor. Pedagogul care era în sala de mese (aveam trei pe internat) n-a avut timp să intervină. Dar a raportat directorului și subdirectorului cele întâmplate. A două zi, directorul a chemat în cancelarie cei mai buni 4-5 elevi din fiecare clasă. A aflat în amănunt cum s-a născut incidentul, apoi cu întrebări meșteșugite încerca să afle felul cum gândim noi, notând răspunsurile lui Geangu, Duțu și Bălănoiu într-un caiet.

La clasa noastră l-a întrebat mai întâi pe Nicolae Dumitru, o mare lichea, deși bun la carte. Era cu vreo trei ani mai în vârstă decât noi și adesea se alătura grupului lui Gădiuță în escapadele nocturne, fiind acceptat pentru că avea bani. Însă fiind străin de o condiție morală personală, s-a împleticit printre vorbele repetate de la vorbitoarii de mai înainte.

Adresându-mi-se și mie, i-am spus câteva idei și norme de pedagogie creștină enunțate în *Îndreptarul Frățiilor de Cruce*: ascultarea, curajul, puterea de împrieteni-